

У спеціалізовану вчену раду ДФ 20.051.030
Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Міністерства освіти і науки України
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

ВДОВЕНКО НАТАЛІЇ МИХАЙЛІВНИ

на дисертаційну роботу

ГАЛАС ЛЕСІ ІВАНІВНИ

«Стратегія зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

На підставі вивчення дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного Галас Лесею Іванівною наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів і визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок з науковими програмами. Динамічний розвиток сільськогосподарських підприємств спонукає до розроблення новітніх концептуальних засад їх функціонування з урахуванням впливу заходів й стратегічного інструментарію розвитку зовнішньоекономічної діяльності для інтеграції України у світовий господарський простір. Вказане обумовлює потребу в формулюванні теоретико-методичних основ і наданні практичних рекомендацій з метою вдосконалення науково-практичних положень щодо формування і реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Тому першочерговим завданням виступає пошук можливостей та необхідність оцінки трендів з розроблення стратегії для надання можливостей керівництву сільськогосподарських підприємств зосередитись на тих стратегічних конкурентних перевагах, які є важливими для успішного ведення зовнішньоекономічної діяльності, виходячи із власних можливостей та доцільності створення нових ринкових ніш, обґрунтування новітніх напрямків трансформації стратегій і моделей здійснення зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств у парадигмі глобального сталого галузевого розвитку. Із вищезазначеного слідує, що дисертаційна робота Галас Лесі Іванівни виконана на актуальну тему, висвітлення якої є своєчасною та обґрунтовує авторський підхід до постановки наукового завдання, яке полягає в поглибленні теоретичних і методичних положень, а також розробленні практичних рекомендацій щодо формування і реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Дисертаційне дослідження виконувалось відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»: «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875), у межах якої особисто автором підготовлено аналітичний матеріал і пропозиції стосовно обґрунтування напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; «Розробка і обґрунтування соціально-економічного та організаційно-управлінського механізму збалансованого розвитку підприємницьких структур у регіоні Карпат» (номер державної реєстрації 0113U004332), де дисертантом розроблено пропозиції щодо стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності як напряму сталого розвитку регіону.

Вказане додатково підтверджує актуальність обраної теми дисертації, формалізації наукової проблеми та конкретизації мети й завдань.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень підтверджується проведенням автором аналізом наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених. Вивчення змісту дисертації, автореферату, наукових публікацій Галас Л. І. дозволяє стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації

дисертаційної роботи в цілому є достатньо обґрунтованими й достовірними. Вони базуються на критичному узагальненні публікацій провідних фахівців з даної проблематики, опрацюванні широкого масиву офіційних статистичних матеріалів профільних міністерств і відомств, законодавчо-нормативних актів, публікацій міжнародних організацій, матеріалів Головного управління статистики в Івано-Франківській області, документів Івано-Франківської обласної держадміністрації.

Завдання дослідження логічно структуровані, відображають алгоритм дій для досягнення заявленої мети. Сформульовані автором мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження цілком відповідають темі дисертації. Висновки є узагальненням досліджень та основою формулювання практичних рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети як теоретико-методичну основу використано фундаментальні положення сучасної економічної теорії, концепції провідних наукових шкіл з проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств, класичні й новітні погляди на сутність та інструментарій розвитку аграрного сектору економіки. Структура роботи відзначається чіткою логічною продуманістю. Узагальнення по кожному розділу є достатньо обґрунтованими та логічно репрезентовані в підсумкових висновках і рекомендаціях дисертаційної роботи. Загальна концептуальна модель дисертації органічно пов'язується з дослідженням процесу вдосконалення методики оцінки потенціалу формування конкурентних переваг зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Автором ґрунтовно розкрита теоретична частина дисертаційної роботи, в якій достатньо глибоко досліджені теоретико-методичні і концептуальні основи стратегічного потенціалу розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств і актуалізовано проблему їх стратегічного розвитку. У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження, які ґрунтуються на сучасних теоретико-методичних підходах, що дало змогу забезпечити концептуальну єдність дослідження та вирішити сформульовані завдання, зокрема: семантичного аналізу – визначення сутності поняття «стратегія зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» як економічної категорії, визначення підходів, ознак та особливостей даного поняття; абстрактно-логічний – при формуванні висновків наукового дослідження та теоретичних узагальнень; порівняльного аналізу – для

порівняння кількісних та якісних показників зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств, аналізу і синтезу – при обґрунтуванні показників оцінки зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; SWOT-аналіз – для аналізу та оцінки сильних і слабких сторін зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; PEST-аналіз – для оцінювання конкурентних переваг підприємств при виході на зовнішні ринки і прогнозів у досліджуваній сфері – для наочного подання отриманих результатів дослідження.

Ознайомлення з матеріалами дисертації та публікаціями дисертанта дає підстави зробити такі висновки. Наукові положення, рекомендації та елементи наукової новизни, які виносяться автором на захист, можна вважати достатньо обґрунтованими та достовірними. Вирішення комплексу поставлених завдань, правильний вибір методів дослідження, достатня теоретична база забезпечили наукову обґрунтованість положень, висновків, рекомендацій проведеного дослідження.

У цілому структура та зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного дисертантом дослідження. Робота насичена статистичним матеріалом, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків. Таблиці та рисунки легко сприймаються, не перевантажені умовними позначеннями.

Висновки наведені в дисертації, відображають глибину досліджуваної проблеми, логічно побудовані та мають аналітичне підґрунтя.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору. Матеріали дисертації були предметом розгляду та дискусій на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз наукових гіпотез і результатів дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що дослідження містить низку теоретичних і науково-методичних положень, які розвивають економічну науку, у тому числі стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств на основі системного підходу, що передбачає обґрунтування теоретичних принципів, загальні та специфічні функції й методологічні засади організації стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю сільськогосподарських підприємств. Отримані результати спрямовані на розвиток наявних і обґрунтування нових

науково-методичних підходів до формування, оцінювання та врахування чинників, які мають вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Наукова новизна дослідження полягає в системному розв'язанні важливого науково-прикладного завдання, пов'язаного із обґрунтуванням теоретичних і методичних положень та практичних рекомендацій, які в сукупності вирішують важливий актуальний аспект щодо нового формулювання підходу до дослідження розвитку стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності як цілісної підстратегії загальної стратегії розвитку. Основні досягнення автора конкретизуються в таких елементах наукової новизни:

- у процесі проведеного дослідження на системному рівні обґрунтовано базовий підхід із метою поєднання різних підстратегій в межах типової стратегії функціонування сільськогосподарських підприємств через методичні підходи до обґрунтування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності як цілісної підстратегії загальної стратегії розвитку;

- у результаті опрацювання теоретичних надбань українських та зарубіжних вчених автором розроблено пропозиції для розуміння сутності поняття «стратегія зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств», зокрема як довгостроковий план, який будучи підстратегією загальної стратегії розвитку підприємства, передбачає комплекс напрямів, принципів, політик та дій, які здійснюються сільськогосподарським підприємством у процесі розвитку своєї зовнішньоекономічної діяльності;

- узагальнено закономірності формування і реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств на основі системного підходу, що дозволило виявити специфічні особливості трансформації теоретичних принципів, загальні, специфічні функції та методичні засади організації стратегічного управління;

- автором здійснено ідентифікацію методичних підходів до класифікації сільськогосподарських підприємств за рівнем розвитку зовнішньоекономічної діяльності, розкрито і наведено розрахунок тенденцій змін регіонального індексу експортної конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств;

- у дисертації ідентифіковано сутнісну характеристику методики оцінки

потенціалу формування стратегічних конкурентних переваг зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств шляхом розробки загального інтегрального показника, який включає інтегральний показник ефективності господарювання сільськогосподарського підприємства та інтегральний показник стратегічної ефективності сільськогосподарського підприємства.

– у дисертаційній роботі доведено важливість диференційованих типових стратегій розвитку для трьох класифікаційних груп сільськогосподарських підприємств залежно від рівня розвитку зовнішньоекономічної діяльності;

– автором запропоновано теоретичну конструкцію вдосконалення стратегічного інструментарію розвитку зовнішньоекономічної діяльності, який базується на особливостях і тенденціях стратегічного управління зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств регіону і передбачає методичні інструменти стратегічного аналізу, пошуку конкурентних переваг;

– розроблено підхід щодо стратегічного аналізу потенціалу розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств шляхом застосування комплексного інструментарію економічного, соціологічного та стратегічного аналізу, зокрема методики техніко-економічного аналізу, розширеного PEST-аналізу, SWOT-аналізу, аналізу конкурентних сил Портера;

– запропонована система узагальнених пропозицій щодо нарощування підприємствами конкурентних переваг у розвитку зовнішньоекономічної діяльності. На цій основі виявлено закономірності у динаміці побудови стратегічного підґрунтя розвитку за методикою стратегічного планування «блакитного океану».

Висновки до дисертаційної роботи у повній мірі узагальнюють отримані автором найбільш значущі наукові результати проведеного дослідження.

4. Практичне значення й впровадження результатів дослідження. Основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які підлягають широкому застосуванню як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності.

Дисертаційна робота Галас Л. І. представляє наукову цінність, оскільки розроблені в ній теоретичні положення можуть бути використані як у подальших дослідженнях, так і в практичній діяльності, пов'язаній з адаптацією

сільськогосподарськими підприємствами конкурентних переваг у розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Результати дисертаційного дослідження є внеском у теорію та методологію економічної науки.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що теоретико-концептуальні положення дисертації стали основою для розробки методичних і прикладних рекомендацій стосовно вдосконалення інструментарію оцінки змін регіонального індексу експортної конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, що дало змогу визначити три групи господарств різних за рівнем розвитку зовнішньоекономічної діяльності, а саме з низьким, середнім, високим рівнем розвитку, які можуть бути використані в діяльності органів державної влади.

Основні положення, висновки та рекомендації дослідження використані при формуванні стратегічних засад економічної політики Івано-Франківської області. Зокрема сільською територіальною громадою використана та застосована на практиці стратегія зовнішньоекономічної діяльності на діючих сільськогосподарських підприємствах для виходу на зовнішні ринки, з особливостями розвитку свого внутрішнього потенціалу (довідка № 42/01-15 від 27.05.2021 р.).

Наукові дослідження та розробки дисертаційного дослідження Галас Л. І. використовуються у навчальному процесі підготовки студентів при викладанні навчальних дисциплін «Стратегічне управління», «Економіка підприємства» (довідка 2021-01-26/03/687 від 27.05.2021 р.)

Відтак, теоретичні положення, методичні розробки та практичні результати дослідження дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота характеризується науковою новизною та практичною спрямованістю.

5. Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях. Основні наукові положення дисертації знайшли відображення у 9 наукових працях, з них: 5 наукових статей в наукових збірниках і журналах, що включені до наукометричних баз, 1 наукова стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави; 3 публікації апробаційного характеру. У дисертації використані лише ті результати досліджень, які були отримані ним особисто. Публікації достатньою мірою відображають зміст проведеного дослідження, відповідають чинним вимогам щодо характеру видань, їх географії та повноти висвітлення результатів дисертаційної роботи.

Робота містить достатню кількість ілюстративного матеріалу. Зазначене вище та вивчення наукових праць дозволяє зробити опоненту висновок, що основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені до захисту дисертації.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертацію оформлено відповідно вимог, встановлених МОН України. Роботу виконано у науковому стилі, її зміст викладено з дотриманням чіткої логічної послідовності. Основні результати концентровано та представлено у графічному матеріалі, таблицях, висновках.

Проведеним ретельним вивченням дисертаційної роботи, а також опрацюванням наукових публікацій, у яких висвітлені основні результати дисертаційної роботи Галас Л. І., не встановлено порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота містить належні посилання на використані літературні та інформаційні джерела, використані методики дослідження, а також узагальнені ідеї, твердження, розробки, відомості, статистичні дані.

Представлена дисертаційна робота є самостійною і оригінальною працею. Автором дотримано норми законодавства про авторське право і суміжні права.

7. Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу, яка виконана на достатньо високому науковому рівні, слід висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. У авторських пропозиціях недостатньо обґрунтована та потребує розширення запропонована позиція стосовно актуальної проблеми стратегічного планування як функції стратегії зовнішньоекономічної діяльності на сільськогосподарському підприємстві (С. 32–34), де автор наводить твердження про суб'єктивність оцінки діяльності підприємства та його виробничого потенціалу і високим рівнем ризику діяльності на ринках товарів та послуг (рис. 1.1). При цьому бажано було б уточнити і розкрити сучасну сутність цих категорій. Маються на увазі також і похідні від неї через використання найбільш ефективних важелів впливу, зокрема адміністративних, соціально-психологічних, економічних.

2. В п.п. 1.2 дисертації автор звертає увагу на проблему впровадження стратегії зовнішньоекономічної діяльності в систему менеджменту, яка за справедливим твердженням є об'єктивно важливою та необхідною для сільськогосподарських підприємств (С. 37–39). Доцільно було б роботу доповнити

висновками і оцінити її реальні масштаби в Україні не тільки загалом, адже вона функціонує в умовах конкуренції та глобалізації ринку. У цій відповідності слід було б автору по тексту роботи у достатній мірі приділити належну увагу поясненню актуальності цієї проблеми через розрахунок можливого прибутку та прогнозування майбутнього самого підприємства, зокрема його розвиток, очікування споживачів, збільшення чи зменшення експортного потенціалу, об'єми продажу сільськогосподарської продукції. Це б суттєво підвищило практичне значення дисертаційного дослідження.

3. Порівнюючи структуру зовнішньоекономічної діяльності України сільськогосподарської продукції (табл. 2.1), де відповідно основними пріоритетними ринками експорту та імпорту є Азія (експорт – 41,7 %, імпорт – 20,7 %), і країни ЄС (експорт – 34,9 %, імпорт – 48,2 %) (С. 66–70), дисертант мала би акцентувати увагу не тільки на їх обсягах, а й на видовій структурі, для підтвердження запропонованих в роботі положень стратегії зовнішньоекономічної діяльності з метою розширення та диверсифікації ринків збуту та укріплення економічних зв'язків між представниками різних країн світу

4. Додаткових пояснень потребує змістовність репрезентації у третьому розділі (п. 3.1 дисертації) представленого концептуального базису практичного застосування регіонального індексу експортної конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Дисертаційна робота істотно виграла б, якщо б було розкрито структуровані пропозиції щодо перспектив значного нарощування вітчизняного експорту, які, виходячи із світової кон'юнктури, нині є досить проблематичними.

5. Принагідно відзначимо, що у дисертаційній роботі потрібно було б посилити обґрунтування базових складових нової моделі визначення потенціалу формування стратегічних конкурентних переваг зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Слушними, однак не повною мірою адресними, на наш погляд, є рекомендації автора стосовно застосування комплексної інноваційної методики на основі матриці Х за методом «Хосин канрі» у сільськогосподарському комплексі України, коли автор окреслює лише його

важливість (С. 144–156) без напрямків орієнтації на розрахунок показників внаслідок ведення ефективної цінової та ринкової політики.

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію опонента і не знижують загальної позитивної оцінки теоретичної та практичної цінності дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Галас Лесі Іванівни на тему «Стратегія зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» є цілісною завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагому наукову новизну, значний науковий, практичний інтерес, вирішує важливе наукове та національно-господарське завдання щодо удосконалення методичних засад формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності, розроблення науково-прикладних рекомендацій щодо моделювання процесу визначення потенціалу стратегічних конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств, здатного сприяти зростанню економіки України.

Представлені в дисертації наукові положення, висновки, рекомендації, пропозиції поглиблюють теоретичні засади і практичні аспекти прийняття ефективних рішень із питань забезпечення стратегії зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств, пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені наукові завдання вирішені повною мірою, мету дослідження досягнуто.

Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

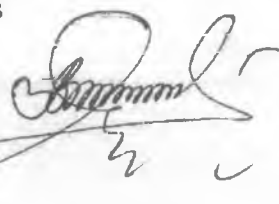
Робота містить наукові положення, науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати проведених досліджень, що мають важливе значення для спеціальності 051 «Економіка» та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчать про особистий внесок здобувачки в економічну науку та характеризуються єдністю змісту.

В опонованій дисертаційній роботі наведені не захищені раніше наукові положення та опрацьовано шляхи вирішення важливого наукового завдання.

Представлена робота є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному теоретико-методичному та прикладному рівні. У процесі підготовки здобувачка отримала усі необхідні освітні та наукові компетентності. Викладач відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 року «Про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами та доповненнями, а Галас Леся Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник сільського
господарства України,
завідувач кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Міністерства освіти і науки України**

Наталія ВДОВЕНКО

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
М.В. Михайліченко
202р.

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника
ІДОР № 03.04-30/339
16 11 30 24